

Koer

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND ... K 15245
P 170

(1)

Koer sünnitab oma pojad enamasti kevadisi. Algu on need pimedad, kuid umb. poolteise nädala pärast juba nägijad. Ema hoolitseb oma poegade eest ennastrelgavalt: hoiab pojad puhtad, lakub neid ja kalub rahulikult poegade hammustusi, mängab ja mürab nendega ega lähe nendest kaugel. Aga kui keegi julgeb läheneda tema poegadele, siis muutub ta vihaseks ja hakkab valjusti haukuma. Ta on koguni valmis ohverdama oma elu poegade eest.

Koer sööb kõike seda, ^{mida} inimesegi sööb. Eriti armastab ta liha. Alles inimesega aastatuhandeid külz-külje kõrval elanud, on ta suur kiindumus inimesesse ja kuulnud inimese tema vastu. Koer on inimesele tubli abimees, uskar majavalvur ja siltsiline.

x x y

2
Mõtteid vaistuga, kuulmisega ja nägemisega
koerad on laikad. Laika on asendamata jahil-
põlismetsades ja eskab järest ja rebast metsapõr-
kust ja parte pilliroo-pöösast küti ette hirmutada.
Kauges põhjas, kus talviti möllavad lumetormid ja
peaugub pakane, asendavad laikad hobust kui veo-
looma. Neid rakendatakse seansi ette mituküm-
mend tükki ja siis läheb lahti kiirensõiduks
üle ääretate lumelagendikkude, ees juhtkoeraks kõige
targem ja tugevam koer. Laika tunneb teed hästi:
Iga peatus- ja öömajapaika tunneb ta ka siis, kui ta
seda on kõigest ühe korda läbinud. Ja laika nime
kandis see koer, kes enne inimest teostas esimese kosinase-
lennu.

Koeratõuge on maailmas väga palju. Peale laikade, kellest oli juba eespool juttu, märgime siin mõned harilikumad, mida võib-alla teiegi tunnete.

Hurt on pika lainelise karvaga, laia rinnaga ja pikkade tugevate jalgadega koer. Teda kasutatakse jahil käimisel. Hurt võtab jooksul kinni jänese ja rebase, hoiab neid tugevasti oma haardes, kuni kütt kohale jõuab ja need üle võtab.

Flagijas on hea haistmisega ja haleda häälega koer. Tema saba on sirbi moodi kõver. Ka flagijat kasutatakse jahil, sest ta on osav uluki (metsloom) ülesleidmisel, ja jälgib teda valjusti haukudes.

Taksi ehk mägrakoer on suurte lonto ~~koer~~ kõrvadega. Tema jalad on lühikesed, esimesed imelikult kõverad. Ka taksidevi kasutatakse jahil, sest ta on osav mugu püüja, et sealt rebast

voi mända teist looma välja ajada.

hõgi on eriti suur ja tugev koer, (4)
rahulikult liikumisega ja laia sammuga. Tema
kars on lühike, rind lai, jalad ~~on~~ sirged ja
tugevad. Suurepärase naliku, kes oma perekonda
tugevasti kiindub.

Spitsikoer - pika tiheda karvaga, ~~ti~~
kikkis kõrvadega ja terava ninaga koer. Saba
on tal kõverdunud. Iseloomult rahutu loom,
kes iga pisema krabina peale üriks ja jalga-
dele kargab. Kui kröbin ei lakka, siis hakkab
vajasti haukuma. Ta on tavaliselt tubane koer.

x y
x

(1)

Kevade saabudes aimavad võõrsil nukrutsevad linnud, et aeg on käes ja Vaikad ootavad neid. Merikajakaid näeme juba varakult istumas ^{Saarte} Vaikaste kaljudel. Ehkki nad veedavad Nilsandil kogu talve, pole neid siiski nii püsivalt siin näha olnud. Nüüd aga istuvad ja keerlevad nad jälle oma Vaika kaljude kohal.

Narased on ka kosklato esimesed paarid, kes oma pesakoopaid otsivad, ja inimene peab kiiresti oma aitava käe neile abiks sirutama, sest talve tormid ja meri on suurema ^{hulga} ~~sa~~ koobaspesi ära lõhkenud.

Peab kiiresti uuesti seadma kioimürakaid lähiklikku ning teeks kirstisele, praod ja augud täis ^{endega} tappima adraga. Siis on kosklapaarid ^{endega} rahul.

Neidi hiljem saabuvad ka ristlinnud ja vaatavad, kas ~~ka~~ mõni korter on veel neilegi jäetud.

Mõne päeva pärast on päralt jõudnud ka hahad ja nende tulekuga täitub kogu ümbrus nime eluga. Kõikjal on näha nende kehakaridel pruuni kogusid üksikult ja väikeste parvedena ühe või kahe valgekirge isa saatel.

Pesakoopa, kaljunurga või ~~prao~~ -prao pärast, mida igalüks on süüa tõtates igatsenud, tuleb tihti lähiguird liüa. Kii mitmelgi lähub vares, ronn või tõmmu-kajakas valmis pesa ja hävitab munad. Kõik see aga ei heiduta pesetumisele ruttavaid ^{hahke} ~~hahke~~ varesaid, türe ja teisi lende.

Süü ja saalt, igast küljest tuleb neid hooltsaid linnu-~~emaid~~ ^{meelid ärevil} emaid, meelid ärevil pesa pärast. Seepärast kürest tiibu lehvitatades, kaada ~~si~~ sirutatades, sukelduvad järhja merepõhja, kus asuvad limused, ja mida süüakse kürest ja ahnelt nälja kustutuseks ja asutakse endale kodu looma.

A. Thomi „Vilsandi linnarüü”

Kõigi saarte hulgas kõige armsam
on mu meelest väike Vilsandi,
kõigest ilmarõõmust kõige rõõmsam
olen aus, kui näen sind, Vilsandi.

Merikajakas

"Jaauk" - "gjaauk" - "go-go-go-go-go-go-go-go-go" -

Kostab suurte merikajakate hääd kaugel Väina kalju-

delt juba siis, mil teised linnud, kes niisamuti igatsevad

Väina saartele

Vargastele, neist vaid unistavad. Merikajakas ei kard

meie talve külma ega torme, kõik elab ta ^{siin} kaasa.

Merikajakad on isimesed, kes kerkivad mu silmade

Väina saarte

ette, kui mõlen Vargaste lindudele. Nende vägevad

tiivalöögid puhisevad õhus ja sügav kurguhääd kajab

kaugelt üle lageda mere. Kevade tulekuga lööb

heledalt valendama nende sulestik, mille seljal on

heidetud must mantel st King tugev nokk, mis on etse

haaravalt iseloomustav selle võimsa linna jalgade

iseloomule, läigib päikese õhtupunas oranžilt.

Miski ei heiduta teda, miski ei tule talle ootamatult.

← Sügava, üleoleva rahuga jälgivad tema liksad (2)
silmad kõike, mis sünnib tema ümber ja miski ei jää
temale märkamatuks.

x x
x

Merikajakail on palju omadusi, mis neile nende elu
kergeks teevad. Kõigepealt on nad suured ja tugevad,
Vaika saartel
tugevamad kui ükski teine lind Naigastel. Nad võivad
kuival maal kiiresti joosta, merel osavasti ujuda ja
toroniga meisterlikult lennata. Tõrmi näivõttes nad
eriti armastavad. Kui meri käib kõvasti ja puhub
löötsuud läänetuul, siis lendavad nemad kiirades
kõrgel õhus, laskuvad lainetele ja lasevad end õõtsutada.
Kui aga suvine õhtu on vaikne ja rume ning ääretu
ulgu meri salaja veeretab aeglaselt väsinud laineid
Naigaste pankadele, siis istuvad merikajakad voogude
uhetud äärmistel kaljudel paaridena, pead välja tõusnud
Ja otse taeva sihis lendavad nõikad, kätis kaebust ja

(3) 10

nukrast, nende pärani aetud kurkudest. Pika sügise
ja talve kestel on näha neid suuri linde lendlemas igal
pool — kus on meri, seal on ^{ka} nende kodu. Kevade tulenuga
aga nad jälle kiirduvad nad jälle Naika kaljudele.

*.

Oma peritsemiskohaks on merikajakad valinud üle-
miste Naika kõige kaugema nurga, kus on vähem kuiva
maad ja enam merd. Meri, see on neile kõik, ^{maad} nad vaja-
vad nad võike. Pesemine ei ole neil ka palju vaja. Põhust
kuihtanud ~~randkeina~~ adrust, kõrkjakõrssi või midagi muud
korjatakse kokku ja varmitakse kaljaharjal olevasse
louku kaunist laialdane pesa. Igasugune padjandus
sulgude näol puudub seal täiesti. Merikajaka praeg peab
kohe harjuma elukarmustega. Kolm hallikirgust muna,
mille suurus võib võrrelda umbes meie kodukane
omadega, munetakse üksteise järel mõne päeva jooksul.
Pesa, mis ei ole küll millegagi varjatud ega peidetud, jääb

11
harjumatuks silmale siiski hõlpsasti nähtavaks, (4)
sest nii pesamaterjal kui munad on ümbritseva kaljupinnaga
värvilt harulduselt sarnased.

Pikkade tundide kestel istab kajakaema püsi-
valt kuuma päikese, tuule ja termi käes. Istub
kannatlikult suure lootusega. Aga kui lõpuks tema
kannatus ometi katkeb, sü sünnub ta noka vastu
kaljuseeva, tõstab pea suure koares üles ja sirutab
selle kõrgele valju nutuva hüüdega. Ratsutab
kuuleb ja mõistab seda. Värsti on ta kohal ja
asub täitma hauduja kohuseid, kuna veidunud
ema sirutab ja ringutab kangestunud liikmeid
ja tüüa ning ruttab siis jahutavasse voo-
desse.

Nii istuvad nad vaheldumisi pesal. Kui
kuuldub juba poja häälitsevat munnas ja see

5

ema terava nokakesega teeb esimesed praad
munakoored, siis istub juba vahetult pesale ema.
Ei tunne ta nüüd enam nälga ega väsimust —
tema suur lootus on teostumas. Veel kord tõstab
ta häält, kui esimene poeg on munast väljas ja
ema näeb teda esmakordselt. Nüüd on aega see hääl
jumbeldas rõõmuhõisk.

✕ ✕
✕ ✕

Teistele kaaskoolanikele on aga merikajakas
jumbeldas rõõmuhõisk kuja kuulutavaks. Sellest
päevast, mil merikajakal on pojad väljas ja
hõnavad vanemalt siia, ei tunne kajakad
halastust ühegi kaaskodaniku vastu, ja teiste
lindude poegi hävitatakse suurel hulgal.

Mäletan kord lugu, kui nälgjane merikajakas
kallale tormas merde ruttavale tõmmuvaera

perele annale. Üks-kaks-kolm-neli-viis-. Ta
 meeldus laskus oma kõrgusest ja jälle oli üks
 abita poeg tal nokas - sealsamas ka kurgus ja - kaadunud.
 Meeleheitel viidud Vaeraema küll julgustas poegi
 sakelduma, küll ruttas eemale nendega, kuid varju
 polnud kuskil, Juba laskus kajakas kumenda pojs
 järele. Siis kargas ahastav Vaeraema ise vastu hävi-
 tavale surmale. Nogu takjas kiindus ta oma laia nokaga
 ja lestjalga dega röövli sülestikku, rippudes nogu oma
 raskusega ta küljes. See mõjus. Vaeraema hulljulge löi
 nokkuma merikajaka. Lahti saades ei teinud ta enam
 katset kol korral teise poegi röövida.

x x
 x

Erilist aplust ja hävitustungi ei näi sel võimsal
 linnul siiski olevat. Ta võtab aineult niipalju kui vajab ja
 on muide kaunis rahulik ja liiskõikne endast nooremate
 vastu. Ja kuigi merikajakas on suur röövlind, on ta
 Väike saarte -
 siiski Väigaste uhkus. Ta on kui looduse inese poolest
 määratud valitsejaks sine teiste lindude üle. Ja kui pun-
 duksid merikajakate valged suurepäraseid kujund, kao-
 taksid Väikad palja oma võlust.

X X X
 X

Tõmmukajakad. (Naika saartel)

Tõmmukajakad tulid ~~Naikas~~ alles paar aastat pärast linnukaitse algust. Kaitsja oli õnnelik, et uus uus linnuliik on juurde tulnud. Kuid peagi pidi ta veenduma, et need sisserrändajad polnudki oma iseloomult nii meeldivad ja talutavad kodanikud. Välimuselt näivad nad küll uhked ja ilusad linnud olevat. Kasvat merikajakatest veidi väiksemad. Samasuguse musta mantliga seljas ja mujalt ^{hüppamuti} ~~hüppamuti~~ lumivalged. Kuid iseloomult puudub neil kõigepuult see suurejooneline üledok, mis on merikajaka juures iga tema liigutuses nii silmatorkav

Kui merikajakail on kindel ja vääramatu pesitsemis-
^{Naika saartel}
rajoon ~~Naigas~~, siis ei saa seda tõmmukajakate kohta öelda. On neilgi küll armsamaks kohaks keskmise ja asumise Naika läänepoolne ralgurägastik ning selle taga peitav kivistek mitmesuguse taimestikuga. Siiski peavad

16
nad tarvilikums enne palju otsida, arvestada, vaielda ①
ja kakeldagi pesakoha pärast ja tõmmukajaka pesi leidub
Naika saarte
õrsikult ka mitmel pool mujal Vaigaste rannikul.

Oma pesade lemmikrajoonis armastavad nad istuda
kaljudel valgete kujukena, jilt kiindunud merele. Nii lasevad
nad, oma seisu muutmata, inimesi üsna lähedale, enne kui
leisalt tõstavad tiibu, et liuelda merele.

Kende rohkeashalle tumepruunide täppidega ~~mune~~ mune
leidub ühe-, kahe- ja kolmekaupja niisamuti kui merikajakalgi
asetatud karedasse pessa, mis on peigutatud lagedale
kaljule, tihti aga ka mingi taime või rohupöõsa varjus.

x x
x

Tõmmukajakad armastavad enam seltsi ja ühiskonda, nad ei ole nii kindlad oma jõule ja ülevõimule, ehkki tõmmukajaski üksikult teiste lindude poegade söömisel merikajakast maha ei jää. Ta jõuab sellest isegi kaugelt ette teiste lindude munade ja pesade hävitamises. Isegi kunstlikesse koobaspesadesse leiab ta tee munade röövimiseks. Tal näib olevat mingi tung lõhkuda ja hävitada. Kui ta on küllaldaselt söönud hahha suuri maitsvaid mune, lõhub ta ka need, mis veel terveks/jäid.

Huvidar on sealjuures aga üks asjaolu, et tõmmukajakas jerski oskab suurt luga pidada heast naabrivahekorrast. Kui juhtumisi või meelega mõni hakk on oma pesa tema omale äge lähedale asutanud, siis tõmmukajakas sagugi ei kipu seda lõhkuma, vaid otse vastupidi, kaitses seda teiste pealetungide vastu(eest).

Ka tõmmukajavad armastavad kirada. Värvalt
 on kuiski midagi lahki, mis nende tähelepanu äratanud, kui
 tõusebki
~~tõusebki~~ lähilõinav kisa „kjak“, „kjak“, „kjak“ – ja juba
 lendelevad nad ülal. Nende teravad silmad selgitavad peagi
 juhtunu ja kõrgelt õhust kajab siis teiste lindude häälit-
 suse keskelt sügav, rahuldatus „ka-ka-ka-ka-ka-ka“ –,
 mis ilmselt selgitab, et need see lugu veel ei ehmata.

x x
 x

Umbes juuli lõpul või augustis, kui tõmmukaji-
 ka pojad on sirsunud juba noorteks kajakateks,
 kes nii merel kui õhus liikuda oskavad, algab nende
 õppekursus. Suure parvena lendlevad siis noored
 vanade juhatusel lõputult ringi. Nad teevad kõikvõr-
 kseid ringe, kõänakuid ja igasugu lennutrikke –
 laskuvad lainetel, tõusevad ruusti kisa ja käraga
 ning kordavad ikka jälle kõiki need lennukunsti

(12)

harjatusi, sest varsti seisab ka neil es juba
pikem lend üle merele ja maade.

Tõmmukajad^{kad} elavad elistavad meie külmadele
ilmadele pehmemat kliimat - ehkki on ka üksikuid, kes
talve veedavad põhja pool.

Milline meremees või reisija, kes on vähegi sõit-
nud laevaga merel, ei tunnens valgetiivalisi, kriiskava
häärlega vilkaid kajakaid? Need lendlevad parve-
lena laevadele järel, meelitatud sõitjate kaasüdam-
likkusest, kes viskavad neile leivatükikesi lainetesse.

x x
x

Harilikult võib küll näha kahe suguseid kaja-
kaid: ühed väiksemad, valged halli mantliga, teised
paljn suuremad, tumeda selja ja tübedega. Esime-
sed on kalakajakad, teised espool kirjeldatud tõmmu-
kajakad.

Sama tundub kui lahtisel merel ja mõlemad (13)
 kajakaliigid ka sadamates. Kus iganes heidab laev
 ankru merre, seal on ka nemad, pidades silmas iga
 asja, mis kuidagi vette satub.

Kalakajakad on väiksemad ja karmemad ja neid
 on ka alati pool suuremal ^{hulgal} kui tõmmusid. Nii on see
 ka Vaigastel. Väike saartel.

Kus on iganes vaba kaljunurk, kruusavall või kivi-
 rägastik, seal asub vähenõudlik kalakajaka pesa kahe
 või kolme hallikirja munaga.

Kagu tema suuremad suguvennad, ei põlga kala-
 kajaki ^{ka} teiste kaaslindude mune. Neil aga ei toimu

see mitte säärase jõu ja rülevõimuga, vaid enam

kelmuse ning varguse näol. Aga et neid on arvult

alati palju, siis tekitavad nad ^{Väike saartel} Vaigastel arvatult

kahju. Eriti kahad ja tõmmuvarid kannatavad

palju nende läbi - isegi ristlindude ja kosklate pesad

(14)

poolpimedais koobastes ei ole nende eest täielikult
kaitsitud.

Oma rurguse, kärmuse, ruidishimu ja käre-rikkuse
lõttu kannavad nad Nilgandil „mulitsapuiste“ nime.

X X
X

Kaerukajakad

on Väike saarte hilisemad sisse-rändajad. Umbes
kolm-neli aastat pärast linnukaitsse algust märgati
ihel kevadel, et üks paar iseseisuseid, kaerukajakaist
linde
veidi väiksemaid tumepruuni-päiseid (on saabuud ja
nähtavasti kavatsesid jääda siia peigale. Muud juhtus
kevaditi tihti, et mingi eritõugu kajakapoar või
üksik lind ilmub korraga siia nagu oma sugusest
ära eksinuna või erilise seiklusiha suunal. Nii oli
siin vähemore kajakaid kahe aastal: röövtük ja

röökajakas. Paaril korral ka väikesi kajakaid süsi-
mustale peade ja mustade tiivadustega. Talvekuudel
ilmus vahete vahel mõni jääkajakas seilastama oma suurt
suguvenda, merikajakat. Kuul kõigil neil pole siin näh-
tarasti püsi, mõne aja pärast lahknud nad jällegi süit.

Mustalnuksid-naerukajakad-neisid aga on juba
koolusemaks tegevad. Nende isesugune krigisev hää, mis
meenutab naeru, oli alati teiste lindude kisast kergesti
eraldatav. Kõigi teiste kajakate kurjus^{le} vaatamata
said nad siiski oma kanojega rüles nasratada. Ja järg-
misel kevadel oli neid juba üheksa paari.

Nende viireriv "krrr - krrr -" oli nüüd juba palju
julgem ja jõulisem. Kõik pesad tehti tihedalt üksteise
lähedusse ja rühiselt kaitsiti neid. Neil tuli aga
palju võidelda, enne kui teised vanemad Neuka
saarte kajakad neile eluõigust andsid. Ja siin lõi

läbi ainult nende väsimatu ennat salgav ühis- (16)
 tunne, sest iga naaber astus oma lähimene pesa eest
 sama südikalt välja kui oma eest. See kõikumatu üks-
 meel ja valvsus ei jäänud tasuta. Ka teisel aastal
 said nad peaaegu kõik pojad välja haududa ja pida-
 sid nüüd juba õigustatult Naika saari ka oma kodukes

Aastast aastasse kasvas alataha nende hulk. Pe-
 sitsevad nad ka senini alati Ülemiste Veika
 keskkohas. Nad peavad ühiselt valvet ja on
 alati üks kõigi ning kõik ühe eest väljas.

Tiatarasti on naerukejakad enamasti soistel
 ja madalatel maadel pesitseja. Nad on enam kui teised
 jakad maaga seotud ja asuvad meelasti ka
 mageda-veeliste järvede ning jõgede ääres. Seal ehitä-
 vad nad tihti õige kõrged pesad. Kõiksona ettejuhta-
 vat kõntsa, kõrsi või kõrkjaid korjatakse kokku, mille

peale siis pesa tuleb, et tõusuvee korral vesi (17.)
 munadele või pöögadele häda ei teeks. Väike saartele ehi-
 tasid nad esimestel aastatel kummaliselt kõrged
 pesad - neid paigutati isegi metssostra madalamate
 pöögaste otsa. Kuid nähes, et ~~vee~~ siin vesi kunagi kallale
 ei kipu, loobusid nad ajatust hoo. Vähehaavaltehti
 pesad ikka madalamale ja nüüd on veel vaevast mär-
 gatar, kus on naerukajakate pesakoht. Nii madal on see.
 Veidi uuristatud ümarik lohuke, napilt wooderdatud
 kuivanud rohuga ja mulluse kulaga. Ning murestult
 muneb sinna naerukajakatema oma kaks või kolm
 väikest halli ja pruunikasjast muna.

1
 Ka naerukajakate munad, nagu kõigil teistelgi
 jakakail, on värvilt tublisti vahelduvad. Siin nende
~~pesade~~ pesade-koloonias on neid kõige kergem ja lihtsam

25
18

vaadelda, sest pesad on nii lähelikku, et ~~on~~
peab astuma väga, väga ettevaatlikult. Kuid palju suurem
hädä on siis, kui nende pojad on juba esalt väljas.
Nerd on nii palju ja nad on oma ümbrusega otse üllata-
valt sarnased. Peale selle vanemate hoiatava ja
kõrvulukustava kirina mõjul ⁺ kes tiirlesad ainult
peituvad abitud hallikirjised pojad/arusaamatus hür-
mus ettejuhtuvate rohulehtede ja hallivõitu kivi-
de vahel, kus nad on täitsa vaid ja liikumatud.
Siis peab hooliga uurima kohta, kuhu astuda uuel
sammul, et mitte oma hingele ~~veeretada~~ süüta
~~lae~~ naerukajaka poja surma veeretada.

x x x

Mereäärsetel päldudel võib tihti näha kajakaid
küündjale järgnemas. Küll päris valgeid, küll
mustapäiseid. Valisalt lendlevad ja sammuvad nad

26
klindja kannul värskes vaeis, alatasa midagi (29)
söödavat leides, „Va kajakad!“ pahandab mõni künni-
mees! Enamasti ei teatagi, et need ilusad valged mere-
linnud on põllumehel suured abilisid. Põlluhari-
mine mere läheduses võib muutuda peaaegu võima-
tuks, kui kajakad ei korjaks ^{ega} sööks põllu suuri
vaenlasi - traatusse. Üks Viljandil kättesaadud
kalakajakas oli sõna tõsisel mõttel kurguni täis
neid kahjulikke röövikuid.

X X
X

Piir.

Uis oleksid meri, Vaikad ja kogu meie rannik,
kui poleks tiire! Ja kuigi naerukajakad lakkamatult
naeraksid, kalakajakad kisaksid, tõmmu- ja merikajakad
?naugiks, ning haka siigavat au-autamist oleks kõik-
jale kuulda — nõrv ootab siiski veel üht väl-
jendusriikast häält, siin üht isesugust valget graat-
silist kuju lendlemas suigkergena üle vee. Ja siis,
ühel sumedat maiöööl on need päralt jõudnud-
~~tere~~ tüürid. Need väikesed, õrnad vahtravalged meri-
pääsukesed toovad enesega ~~ka~~ uskumatult palju ilu,
vettlevust ja elustavat rannameeleolu, nende peen
vibreeriv hääle mere lõputusse laulu nii palju
varjundeid ja meeldivat vaheldust. Nende sulestik
on valge, peak on must. Peen nokk on aega kordall-
junane. Kiisamuti ka väikesed madalad jalad, mis

28
näivad praegu iluasjakestena. Seevastu tiivad (21)
ja kaheharuline saba on haruldaselt pikad ja
kitsad, mis võimaldavad nende omanikel võistelda
lennul isegi maapääsukestega. Tiivad on ülleemata
osavad ja painduvad lennul ning võivad kana
püüda õhus. Ainult tormiga ei jõua nad oma kerguse
lõttu kuigi kana võidelda ja eelistavad varju
Naika saartel ja Mustpangal, mis on nende tähtsa-
maid asupaiku.

Terav ja läbitungiv on nende pilk, kui nad hõljuvad
aeglaselt mere kohal. Vaevalt keerkib mõni kalake vee-
pinnale, kui noolena laskub tüve ja heardab kala oma
nokka.

x x
x

Seuuri teenerid on aga Naika saartel linnurügis
 meie tiirudel sisekorra hoidmisel ja ^{välisvahtlaste} ~~vaenlaste~~ tõrjumisel.
 Neil on haruldane tahe kohe vahet segada ja appi
 rutata, kui tülid või kaklus on puhkenud kuskil kaaskoda-
 nikkude seas. Kriiskava kisaga lendavad nad kohe
 riidlejate kohale ja jagavad hoopis mõlemale poolele.
 Ja ehkki nende õrnad nokad pole kuigi hädasõbrad,
 mõjub nende vahetusegamine harilikult rahustavalt
 vastaspooltele.

Ka ei suuda nad taluda ja rahulikult pealt
 vaadata, kui kuskil keegi teistele liiga teeb, kas või nende
 eneste vaenlastele.

Merikajakas - see suur hirmuvalitseja Vaika
 saartel - oli kord oma väikesed pojad, kes peal pesas
 asusid, üksinda jätnud ja lennanud kuhugi eemale.

Ja kui siis väikesed merikajakad rahulikult
pesas istusid, ilmus korraga kutsunatu kalakajakas.
Kui suurtest merikajakatest on keegi kodus, siis
ei julge need largapoised siin oma nõugu näidata.
Nüüd aga olid vanemad väljas ja seda aega
kasutas kalakajakas. Ta nägi merikajaka väikesi
poegi nende pesas ja asus nendega käraitsema. Need
väetikesed ei osanud küll midagi ~~kuigi~~ ~~midagi~~
vaat hirmul vastata, surusid oma peakesed kokku. Aga äkki
lendas vahisedes ja hoogsalt lähedal olev tiir
rahuvirkkuja kallale. Kui see esimestest hoiatustest
ei hoolinud, tabas teda energiline nokahoop pähe, mis
ta teda põgenema sundis.

x x y

Näib, et tüdruk on kaks isesugast hinge:
kord on ta käreitsev, pealetükkinud ning nõndlik,
samas jällegi õrn, melanhoolinegi, kui ta õhtu saa-
bades liigleb hääletult üle sügavikkude, pikke pee-
gelduvasse vette kiindunud nagu järgides oma graat-
list kuju. Vahel istub üks või teine neist rannakivil
või paadisillal veerele. Imemadad tundub ta oma pisi-
kestel jalgadel, pea vajunud ühele küljele. Istub lii-
kumatult ja hääletult nagu kuulatus mõtiskle-
valt teiste hääli ning imetledes loojeneva päikese
punetust. Siis ei saa kujutleda neid sündide korra-
valuritena.

Oma perekonnaelus on tüdruk eeskujulikud. Hauda-
misest võtavad osa mõlemad, nii ema kui isatütar, kuna
pesal istuja kutse peale teine kohe ilmub. Kiisamuti

hoolitsevad poegade toitmise ja kasvatamisest (25)
 nii ema kui isa. See tõttu on raske otsustada, kumb neist
 vahel ettevaatamatusesst ja helduses tibatillukesele
 pojakesele tihti nii suure kala kurku topib, et sellel
 kõigele kugistamisele vaatamata haraline kalasaba
 veel tükki aega nokast välja ulatub.

Pojad kasvavad oma sünnisaarekõ^{sel} kunni saavad
 lennata ja ise enda eest hoolitseda. See kõik peab
 edenema kiiresti - värvast pooleist kuud. Juba
 augustis alustavad need linnud oma pikka lennu
 lõunasse. Isegi kauge Lääne-Aafrika Atlandi
 kallastele jõuab osa neist.

Flahad

(26)

33

(Hahk-hahk-hahka)

Flahad — need suured, ^{liikud} heasüdamelised, veidi rumalad, pruunisilmalised parditavalised linnud — on rohkem kui ükski teine Väika saarte kodanikest merelinnud. Meri on neile kõik ja miski muu ei meelita neid kuivale maale. Kui ainult pesa ja igatsus suure karja mustade udusalgsete poegadele sealt peatselt jälle merre sukelduda.

Kuival maal on hahk abita ja kohmakas. Kõnnak on taaruv ühelt jalalt teisele, isegi lend on tal raskepärane. Ainult vees ^{on tema} tunneb ta end päris kodus. Siin on ta nii vee peal kui all kiire ujuja ja võib sukelduda väga sügavale mere põhja, kus asuvad limused ja vähikud, mis moodustavadki selle linnuliigi

(27)

muatõidu.

Juba aprillikuu uduste ja sombar ilmaga hakkas kajama kaugele üle mere isa- kui ka emahakkade meeleolukas häälitus. Naga kauge ^{kostab} meditar hääled kuulduv isa sügar "o-a-u", "o-a-u", millele emad vaid rahuliku - "go-go-go-gorr-gorr-gorr'iga" vastavad.

x x x

Pärast saabumist ^{näeb} hakkasid (ehk hakku) sageli väikeste paaradena raskelt ja madalalt Vaika saarte vahel lendamas. Iska üks valgevõitu hulga pruunide keskel. Valgekirjud, keda siin Vaika saarte ^{näha} ümbruses on palju vähem ~~näha~~ kui tumeda-kumelisi, on isahabad. Nad on märksa aremad kui emalinnud

ja suur hulk niist ei söanda üldse maale (28
ja saarekestele üsna lähedale tulla. Vara kevadel
isad ehivad end eriti toreddaks. Valge-must on
nende sulgrüü - zinnalt õrn roosa -, kuna kõrvu
ja põski kaunistavad suured kalvatu-ahelised sulglai-
gud. Oleksid need linnud veidi ilusamad ka kajult,
siis oleksid nad võrratud, kuid kahjuks pisut rikub
seda välu aga kontrastne nokk. Emadele, kes kan-
navad ikka oma ühesugust hall-pruuni tagasihoid-
likku hõõkumist, sobib see hahanokk palju pare-
mini. Siin nagu hõõritaks see isesuguse joon ainult
hoolest, hõõkust ja kohusetruudust.

Oma pesa ^xhitab ^xhahaema üksinda mere lähedusse-
merikapsa lopsakate lehtede, kadaka- või ^{mets}sisstra tih-
date okste varju. Ei põlga ta ka lahtist lagedat
taevaalust siledal murel, kuhu mõnikord inimese

avitar käsi on asetanud kiividest pesakujalise (29
 immarguse aseme. Hahaema on kõigega rahul ja alati
 tänulik. Nisamuti valib ta rahel ka adru- või
 kruusavallid ^{või kaljuõõne} tendale pesapaigaks. Igal pool sobib tema
 tume rüü, mis ^{on} temale parimaks kaitsevahendiks.

Hahr munneb suured hallikas-rohelised munad,
 mis ta pesalt lahkudes katab samblaga või rohuga, et
 luurav kajakasilm ei märkaks neid. Munade arv on
 väga kõikuv. Juhtub, et mõni hahaema ühe-kahe mu-
 naga juba hauduma hakkab. Teine jälle munneb neid
 8-9. Haududes nopib hakk oma tihedast ja pehmest
 sulerüüst udusulgi, mis hallikurja siidpehme villa-
 vallina ümbritsevad päev-päevalt ikka kõrgemalet haude-
 linnu pesa. Nüüd katab ta pesalt lahkudes nendega
 juba soojad munad, kuna udusuled muudugi pare-
 mine soojendavad kui varemini nende aset täitnud
 sammal ning prügi.

Pesalt ei lahku hahad haudeajal enam sugugi hea-
meelega. Nälja ja janu kustutuseks kasutatakse hommiku-
ja õhtutunde. Siis sulpsutakse kiiresti vette, jünakse
ahnesti soolast merevett, pestakse ja jahutatakse end
ning sukeldutakse vee põhja, kus asuvad karpkalad
ja vähikad^s (?) Näevalt pool tundi lubatakse rindale
selliseks kosutuseks ja juba kombendatakse taaruvale
kõnnakul kaldale, kus ootab pesa.

Kiiresti kohaneb emahakk ka oma ümbrusega ja olukor-
raga. Isegi inimesega harjub ta. Kui juba paadi^{Vaikale}randu-
des kõik kajakad kisades lendlevad ehk, ägadalst
protestides nende rahul rikkumise vastu, siis jääb hahana
rahulikult pesale. Ta sureb end vaid tägavamalt
pesa ja on üsna vagusi. Tema sulastiku tõttu, mis on
nii varnane ümbritseva maaga, ei märka teda harili-
kult kunagi varem kui just jala ees. Olenes nüüd

inimese ottervaatlikkusest kui ka linna kogemustest, (31)
 kas ta jääb edasi pesale või jalutab tearuvale sammul
 mere poole.

x x
 x

Neel mõni päev väsitavat haudumist ja üksteise
 järel pragunenud hallrohelist munakoored. Väikesed
 mustakuulised haharõisud näivad alul küll abituna, V
 kuid see kestab värvalt mõne tunni, siis on nad
 juba korda seadnud oma siidpehme kuuekese ja erksalt
 jälgis pesakond musti pärloilmakesi ema viipeid
 ning juhatusi. Nende laiad lestjalakesed on juba
 kiidalt tegevad jooksaes. Emastki jõuaksid pojad
 otte, kui ainult luba oleks.

Pesakonna pargade vetteviimine — pesa asetseb mõni-
 kord merest kaunis kaugel — on hahamel kõige
 raskem ja hädashtlikum teekond. Küll valib ta teed,

et väetikesed ei kukuks järsult pangalt. Kõll (32,
hoiatab ~~ta~~ ja hoiab neid enda ligi valmis kõik-
ettejuhtunud õnnetused oma laia koguga vastu võtma.
Ja kui siis kõigil on õnnelikult vette jõudnud, hingab ema
kergetatult — siin oskavad nad juba iseseisvalt tegut-
seda. Sulgkergelt hõljuvad nad lainetel ja ujuvad robe-
dasti mööda vett — isegi sukelduvad innukalt.

Y Y
x

Kuid mahaemal on siiski veel küllalt vaeva ja
mureid oma peajakarjaga. Vahel peab ta neid seljalt kandma,
kui jahtub, et mõni väsib lainetel sõltamisest, ja kaldale
varjule viima, kui ilm muutub kurjaks ja lained liiga
metsikaks. Tal on nüüd lõputult kakeldamist, kut-
seid ja hoiatusi, sest maailm on täis hädasid ka
väikesele hahapojale. Kord lendab lähemale õel
hõmmukajakas piiludes ja varitsedes, kord kerkib

lainetest sama hädashten hang.

(33)

Kuid hättasattunud hahamel on ka abilisid.

7
Hahad, kelle pesad mingil viisil hukkunud või kes
mingil põhjusel poegadeta jäänud, ei suuda kuidagi
seemaltvaatajaks jääda, kui teisel neid niipalju on.

Ollakse kohe seal ja püütakse nõu ^{ja} jõuga pärisemale
abiks olla. Ja hahk ei ole ka kunagi kade. Nii on tihti
kümnekonna poja ümber mitu ema, kes kõik suurima
hoolega poegade kasvatusele ^{pühenduvad} ~~anduvad~~. Vahel ühinevad
ka mitmed perekonnad.

X X
X

Hahahad ei tea sellest kõigest midagi. Nad
ei tunnusta elumuresid ega kohustusi, on sealjuures
ka veel väga orad. Juba paljas lähenemine maale
ehkki ühes emaahaga, kes usaldavalt ja julgustavalt
paterdab ees ranna poole, kus asub tema pesa või kuhu

41
kavatses selle ehitada, teeb ilusa isahaka väga (34)
rahutuks. Umbusklikult murides tõstab ta pead
kord-korralt kõrgemale ja kõige väiksema kahtluse
äratav asjaku sunnib teda oma õnemat poolt saatuse
ja iseenda hooleri jätkma. Kui aga rannas tõesti kõik
on usaldusväärne ja kahtlusetu, nagu tema kaaslane
oleks seda väljendab, meriskid ja kivistullijad vabalt
rannikul askeldavad ja kajakad valgete täppidena
kaugemal pankrannikul on oma pesapaika otsimas,
siis usaldab ka isahakk rannale tulla. Kaugemal
maale aga sinna, kus emad ehitavad pesi ja
munevad ~~suuri~~ suuri hallrohelisi mune, sinna ei
lähe Väike saarte isahakad. Kui aga emahakad
päävad ja ööd pesadele jäävad, ei meeldi isadele enam
rannalähedane elu. Suurte hulkadena kogunevad nad
nüüd kaugemale laiale merele, kus on palju kindlam

ja hädarohkem kui siin saarekese vahel

(35)

42

inimeste läheduses. Seal elatakse lõbusasti, kuna seal-
juures algamööda nende ihte piduriiu muutab kahvatu-
maks järelepeetav peaaegu sama tulumiks ja tähelepandamatuks
kui emadelgi.

x x x
x

Flahkade kasulikkus, mida juba ammu peaaegu
kõigis põhjarükkides on tunnustatud ja mille tõttu
on nad igal pool seal valju seadusliku kaitse alla võetud,
seisab ^{ne} peaarjalikult nende uduehmetes, mida nad nii
ohtrasti jätavad oma pesadesse.

Mõdagi pole pehmem ja kergem kui hahae hmed.
Hahae hmetest padjad, nende topitud tekid ja
mantlid on uskumata kerged, pehmed ja soojad. Ainult
aske on neid puhastada, sest pikal haudeajal on kõik-
sugu prügi neisse kinni jäänud ja kokku viltinud.

Kuigi hakkab vabas looduses kohaneb ja (36)
 harjub küll paljuga, isegi inimesega, ei ela ta kunagi
 inimese kodus. Parimale hoolitsusele vaatamata, Kuigi
 külluses oleks tal tema lemmiktoitu ja soolest mereveest,
 hakkab ta nakkutsema ja sureb igatsusest meresüga-
 vuse ja piiramatut vabaduse järele.

x x
 x

Naervas-vaerad Tõmmuvaeras

Kesksuvel, kui hakkamaad ^{on} oma ^{kargad} pojad ~~ja~~
 juba peaaegu kõik välja viinud, tähtsaks tõmmu-
 vaerastelegi meelde, millens on nad palinud meie
 ranniku ja Naikad Läänemere saarekete seast.
 Küll palju varem on nad jõudnud seia. Juba
 maikuu lõpupoolel võib neid näha mustade täppide-
 dena merel ja lahtedes ikka paaridena koos, ema
 ja isa. Kui lähenes paat, või jahtub midagi muud,
 mis ~~on~~ nende rahu rikub, ootab isa peaaegu alati, kuidas

ema sellesse suhtub. Kas sukpratab mitte, ujuv (37)
kaugemale või tõuseb paterdades veest lenda. Sedasama
teeb siis ka tema.

Narajastel hommikutundidel, kui päike saadab
oma esimesi kiiri üle veepesgli, askeldavad õhus vae-
rad kelmikalt üksteist taga ajades ning lõbusalt
kõlalt nende madal "kõrr-kõrr" läbi vaikse sume-
da suveõhu. Kõrd-kõrralt lähenevad nad ikka enam
ja enam rannale ja teevad madalal ringlevat lennul
paaridena luureretki, kuni leiavad siindra paiga
pesakohaks — hästi tiheda kodakapõõsa aluse või
kõrge tiheda rohu, mis nende valkjatele munadele
varjuko oleks. Tõmmuvaerad on õnnelikud linnud oma
munade värvi tõttu: kui teistel sin peitsevate lindu-
del ~~need~~ ^{need} tihsti omaavad kaitsevärvi, on nad tõmmu-
vaerad peaaegu päris valged.

Lk 60

Y x Y

(38)

45

Vaeraema katab küll pisalt lahkudes oma munad
hoolega kõiksugu prügi ja oma tumedate ridasulge-
dega, mida ta nagu lahkki oma rinnalt hopib, kuid
kajakajaka silm on nii osav nende munade atsi-
misel, et Väika saartel, kus on kajakaid palju, peaaegu
ükski tõmmuvaeras oma mune võlja haududa ei saa.
Mõned leidlikumad vaeremad on rüüslindude ja
kooklate eeskujul ka kumtlikke koopaid kasutama
hakanud. Ja see on siiski juba paremaid tagajärgi
andnud. Muide aga kolivad nad suuremalt ^{asalt} ~~jaalt~~
tuletorni ümbruse tihedasse kadakapöösastikku, kus
on kajakaid enam rahu. Üksikud nälgased kala-
kajakad lendavad küll ka siia seile järele, kuid
palju mune nad siit ei saa.

Siin Funnevad vaerad end enam kindlustatud

ja kaitsitud olevat ja arutavad pesal (39)
 oles sedavõrd palju usaldust inimesele, et mõnikord
 isegi käest söövad. Ka peituda lubavad end mõned,
 teevad aga seejuures tihti õige kurjalt „šiss“ ja haa-
 ravad näpustki kinni.

Nad hantl^{vad}~~id~~ suurima hoolega ja koitumas ning
 suplemas kõriakse vaid õhtuti.

Väerd

x x
 x

Üksteise järel lennatakse siis tumedat varjundena
 koogsalt salpsatades vette. Truud isad on enamasti
 sellers ajaks määratud kohtadel ema kaasakesi oota-
 mas - või tulevad raskest lennust kaugemalt. Ent emad
 on pikast pesal istumisest härvilised, sest kaasade
 õnnustele vastatakse nüüd väga kurjalt. Koos supeldakse
 põhjalikult, sukeldutakse korduvalt merepõhja toidu
 järele ja siis minnakse tihti veel kohale, kus rannik

(40)

tasasem

on laugem ning veidi madalam - panga äärmisele
veerele, kuhu tihti koguneb linde suurel hulgal väga
erinevaist perekondadest ja liikidest. Siin ollakse
lõpsteisele sõbralikud ja lahked.

Kuid meie sulpseltskond ei unusta nii kergesti
oma ema- ja perekonnakohustusi. Viimse vajava päikese-
kiirega kaob ka viimne kevaskõrbi- ja pesad kutsuvad!
Hauaerad saadavad oma keasid rannani ja pöördu-
vad ^{siis} ise tagasi kaugele kutsuvalle merele.

X Y
 X

Kui aga ^{vaera}temal on ühel päeval manade asemel
~~on~~ pesakond vilkuvil poegi, peab ta nagu hakaemagi
üksinda nõutama (~~hooldama~~ muretsema) ja hooldama kui-
das neid vette välja, sest isad on selleks ajaks juba
kaugelt merele siirdunud. See tee on vaeraemal mõnikord

(41)

õige pika - asub ju tema pisa vahel merest kaugel
metsa serval või kadastikus.

Kuid pojad jooksevad kärmesti ega jää emaist
maha, kelle surutud "korr-korr-" tihti manitseb
neid peituma ja surmuvaikselt kikkutama, kuni ema
jälle (märku annab) edasiliikumiseks.

Kui ta väimane on jõudnud merele oma pojakasjaga,
võtab nii meri-kur ka tõmmakajaks ka seit endas kümnist.

Ka tuttavalt ei unusta ühelgi aastal Väikeid.

Aegul pesitsesid nad vaid Alumiisel Väikel. Müüd
aga on nad ka Keskmisele Väikale ja Mustpangale
oma pesi ehitanud. Eluviisilt sarnaneb see lind väga
tõmmuvaeraga. Ta ehitab rägava ja pehme pesa kuhugi
kõrgesse rohku.

x x x

Y x Y
Koskel.

(42)

49

Munemistung on eriti koskelaile väga seure, Tihtipeale hakkavad ühte pesasse mitu emalinda munema ja siis kuljavad koopa sedavõrt oma suurte munadega, et enam ükski munejaist seda hüglahunnikut väga hauduma ei söanda hakata - pesa jääb kaetuse hoolena. Ühte koobaspessa, tuli ühe päeva jooksul seitse muna juurde, see tähendab, et seitse lindu olid selle endale pesaks valinud. Kord oli nii järgemööda ühte koopasse munetud 48 muna.

Koskelad on inimeste suhtes kaunis pelglikud. Nad lendavad peaegu alati tasase hädaldava „kerrr-kerrr'ga“ pesalt minema, kui inimene neid vaatama tuleb. Ainult üksikud sisistavad tigidalt vastu ja haaravad mõnikord nokaga käest kinni.

(43)

Satab aga väike kooklapaeg inimese
 juurde, siis harjub ta koke temaga, aga taha kuhugi
 maha jääda. Kuid teda rõõta (inimene ei oska), ja
 see on suurim raskus. Sellane peab teda alati juba
 varahommikati merre viima ja siis ise ka seal olema.
 Alles siis, kui ta juba lõbusasse suplemise ja teidnests-
 mise tühinasse süveneb, saab tasakesi märkamata
 eemalduda. Muide tuleb ta koke järel. Aga kui siis
 hiljemini minna ja hüüda teda - seda rõõmu,
 kuidas ta siis tuleb tõlates mööda vett! Täiskasva-
 nuina kaovad nad siiski merele kõigist hõprusside meist
 hoolimata.

X X
 X

Merisk

148

Umbes maikuu algul, kui suurem hulk randlinde
 siia jõuab, tuleb ka suur kari mustvalge-kirjusid
 meriharakaid ehk meriskeid, nagu neid kohalik rahvas
 nimjab. Parvedena lendavad nad siis oma vüris-
 val lennul põldudele ja karyamaile, kus on maa
 kevadisest niiskusest veel pehme, ja puurivad oma
 pikkade, punaste nokkadega seal tõuke ja ussikesi,
 mis on neile maitsiroaks.

Mõne aja pärast pole neid enam parvedena näha,
 vaid ainult üksikute paaridena. Pesitsejad meriskid
 ei armasta seltsi. Üksikult märgivad nad oma para-
 paiga Naika saartel kiviklibu- või kruusavallidele.
 Emalind paigutab sinna 2-3 mustvalge-kirjut muna, mis
 on oma värvilt ümbrusega haruldased sarnased.
 Pesaks ei vaja tema ainustki kõrrekest ega ehmet —

52
(45)
ainult veidi õõnestatud lohuke, et munad
leiali ei veeaks. Siis on seda pesa raske üles leida.

x x
y

Iseloomult on merisk mees tüüpiline ranna-
lind, väga lõbus ja suur askeldaja, kel kogu aeg näib
olevat mingi rutt ja midagi mõttes, millega teisi üllatada.
Oma tulekuga teiste hulka sönnitab ta tihti nalja.

Pikkadel punastel jalgadel põlvini vees, astub ta
iseteadvalt, nagu püüdes endale tähelepanu tõmmata.
Punase ja tugeva nokaga leiab ta alati midagi süüa, kas
juures sellega sügavalt pehmes rannapinnases, kirde-
vahel või murul. Ja kurgi tema nokk vahel on kõvasti
kinni maas, kust ^{ta} endale rasvast ussikest välja keerutab,
luuravad tema silmad ja kõvad seda erksamalt ja
midagi ei libise mööda tema tähelepanust.
Vahel on mõni ussike väga pikk ja tugevalt maas,

süis kaotab ta oma kõrgetel jalgadel peaaegu (46)
 tasakaalu, kuid see vaid suurendab tema jahihimu.

Kui jälgida teda nauselt aknast, süis teeb ta oma
 tööel rahuga edasi, kuigi vaatab tihti inimese otsa.
 Näljas aga ei luba ta inimest endale kuigi lähedale.

AKK

Aga kui midagi erutavat või kummalist rannas
 juhtub, seal on ka alati merisk oma ^{isemugusel} ~~isemugusel~~ propeller-
 lennul. Ta teeb mitu ringi sündmuspaiga ümber,
 et kõrke täpselt näha ja lähelt janna, ja siis oma
 kivile tagasi jõudes elutargalt pead vangutada.

Muidu on ta vaikne, rahulik ja süütu lind,
 kes oma südametunnistuse (seelme) kõigist ilmapahe-
 dest arvab puhta olevat.

X X
 X

Kivirullija.

(47)

54

Ei saa jätta mainimata ka väikest vilgust kivirullijat. Ei paista ta küll millegagi eriti silma, siiski on ta iseloomustavamaid ja huvitavamaid linnalinde.

Nahel istub ta kivil ja näib kui kurvameelne tädine suurtes prillides ja valges tanus, kes tõsiselt ilmaelu üle järel ^(mõtleb?) mõtleb mõtiskleb. Kuid kurvameelsus pole muud sugugi selle linnu iseloomu peajooni. Palju enam on ta rõõmus ja karme askeetaja, kes palju lendab ja häälitseb.

Seegi lind võib elada ainult mere läheduses. Nagu merisk, seelustab temagi väsimatult madalas rannasees koitu otsides, mispuhul tihti kruusa, liiva ja kiviakesi maa pealt igasse külge laiali lendab. Siit leiab ta endale putukaid ja väikesei meriloomakesi. Ja eks tema nimigi

(48) ⁵⁵

- kibivallija - põlvne siit. Aga ka kuiva maa
putukad ja ussikesed mõlbavad talle. Sageli astub ta pik-
keidel sammudel üle väike rohuse keskkoha ja hävitab
taimevaenlasi, Oma toiminguil ja askeeldusel ei unusta
ka tema, nagu merisõõri, oma julgeolekut. Teg-ajalt
hüppab ta ühe jäälle, olgu vees või maal, mõne kivi või
kõrgema künka otsa, kust silmitses oma ümbrust.

Oma juur, mida ta palju paremini ehitab ja soo-
derdab kui merisõõri, paigutab ta ras kõrgesse rohtu või
jälle peadega lähedale.

Näikesi hallrohelisti mune tumedamate täpiskes-
tega muneb emaliind kolm või neli. Sulestik on nii
ema- kui isaliinul musta ja valget kirjuga, emal
ainult märksa tumem ning värvitum.

Lindude rõngastamine

56

1

Prof. Piiperi korraldusel rõngastati Nilsandil 1922. aastast elates igal aastal suure hulga noori kajakaid ja tiire; väiksemal arvul ka teiste lindude poegi. See rõngastamine seisneb selles, et suuremale poegadele kinnitatakse jalga väike alumiiniumrõngas, millel on järgikorrannumber ning sõnad „Tartu Estonia Universitas“. Number kantakse raamatusse ühes kuupäevaga ja linnuliigiga.

Murdugi kaob hiljemini suurem hulk rõngastatud linde järgibalt teadmatuse. Kuid üksikud numbrid, millest teatakse siit-sealt, kus leitakse surnud linna jalast säärane rõngas, võimaldavad meil aastate kestel ikka enam ja enam selgusele jõuda, kuhu lendavad linnud, kui nad teigise lähenedes siit lahkuvad. Kus nad peatuvad

Nõi kuhu nad hiljemini asuvad pesitsema. Nii 2
samuti saab ka andmeid nende vanuse kohta.

Fluviitava rekordi püstitas siin üks Arthur
Thomi poolt rõngastatud tüür oma lennuga, jõudes juba
esimesel sügisel lõuna poole ekvatorit Lääne-Aafrika
Atlandi rannikul asetseva Massamedere linna lähe-
dusse.

Selle lennu pikkus oleks õhujoones juba
ligi 8000 km, et aga tüür lendab mere ja ooke-
ani rannikut mööda, siis selle teekonna tõeline
pikkus vähemalt 12000 km.